

Allierede

Danmark går ikke i krig uden allierede, hvad enten det så er i FN, NATO eller i "koalitioner af villige stater". Sådan har det været længe og tendensen ser kun ud til at fortsætte. Men hvad er bagsiden af at samarbejde med allierede magter og hvad er den danske erfaring med allierede? Dette er temaet for dette blogindlæg.

Af cand.mag. i Historie og Mellemøststudier

Artiklen blev bragt som en blog i [Damefrokosten](#) 17. september 2012

Indledning

Napoleon Bonaparte bad til Gud om at få dem som sine fjender og George Washington advarede imod, at USA skulle involvere sig i dem. Jeg taler om alliancer, koalitioner eller internationale samarbejdspartnere – kært barn har mange navne. På trods af deres dårlige ry blandt fortidens statsledere er det blevet mere og mere almindeligt med alliancer, som efter 1945 er blevet formaliseret i store internationale organisationer. De allierede fra krigen mod Aksemagterne blev til de Forenede Nationer og da denne organisation forekom mangelfuld blev NATO oprettet i 1949. I de senere år – efter den kolde krigs afslutning – er det blevet mere og mere almindeligt med "koalitioner af villige stater", som griber ind i internationale konflikter og som i teorien skal kunne fungere mere fleksibelt end de store, "tunge" organisationer som NATO eller FN. I praksis har selv "koalitioner af villige stater" deres begrænsninger som set i Irak. Først og fremmest fordi alliancer er summen af hvad stater hver især kan og vil yde. Som en britisk statsmand engang formulerede det har stater ingen venner, kun interesser. Deri ligger også, at landene skilles når deres interesser ikke længere følges ad. Det måtte selv supermagten USA sande da deres "koalition af villige stater" i krigen om Irak begyndte at smuldre i takt med, at oprørskrigen og terrorismen tog til og tabstallene steg. Selv det ellers så pro-amerikanske Danmark endte med at trække sig ud i 2007 og Storbritannien er på vej samme vej.

Temaet for dette blogindlæg er den danske erfaring med allierede. Nærmere bestemt nede på det niveau, hvor det betyder noget, hvor danske soldater kommer i ilden og skal samarbejde med styrker fra andre lande i "skarpe" operationer. Før 1945 var det ikke nogen relevant problemstilling, men da Anden Verdenskrig sluttede blev Danmark medlem af først FN og dernæst NATO. I årtierne efter bidrog Danmark med tusindvis af FN-soldater til relativt statiske FN-operationer, mens det øvrige danske Forsvar sammen med allierede NATO-soldater forberedte sig på en krig der aldrig kom. Ingen aner hvordan NATO ville have fungeret hvis krigen brød ud. Om NATO ville være faldet fra hinanden så snart de første skud faldt i en Tredje Verdenskrig eller om alliancen tværtimod ville kunne holde til presset og vinde. Hvad det så end ville sige i en atomkrig, som ville blive det mest sandsynlige slutresultat.

Det hele ændrede sig mellem 1989 og 1991, da Warszawa-pagten gik i opløsning og Østblokken faldt fra hinanden. Det betød dels, at truslen om en atomkrig forsvandt og en masse lande fik indført demokrati, men også, at en masse gamle, uløste konflikter pludselig flammede op efter at have været holdt nede i årtier. Mest markant i Jugoslavien, hvor en borgerkrig brød ud i 1991. FN besluttede at indsætte FN-tropper for at lindre de humanitære lidelser og Danmark begyndte at bidrage med tropper. Danske soldater kunne nu risikere at komme i kamp, men det betød også, at

det danske Forsvar med omhu måtte vælge med hvem de ville samarbejde med og hvor langt de selv var villige til at gå for FN's skyld. Danmarks principfaste støtte til FN kolliderede nu hovedkulds med den militære og politiske virkelighed i det tidligere Jugoslavien og det viste sig mest tydeligt da FN i foråret 1993 erklærede en række bosniske enklaver for "sikre zoner" og anmodede bl.a. Danmark om at bidrage med tropper til at beskytte disse områder med deres indbyggere mod angreb. Det danske Folketing gik med til at sende en kampvognseskadron til den "sikre zone" omkring byen Tuzla i Bosnien, hvor den skulle indgå i en nordisk FN-styrke. Det udløste en månedlang konflikt mellem på den ene side FN's militære ledelse i det tidligere Jugoslavien, som ikke ville acceptere, at den ikke kunne bestemme over hvordan de danske kampvogne skulle anvendes, mens den danske regering og Forsvaret holdt på, at de danske kampvogne skulle til Tuzla og ingen andre steder. Det hele gik op i en spids da FN's ledelse i oktober 1993 forlangte, at den nordiske FN-styrke (herunder de danske kampvogne) skulle sendes til den "sikre zone" omkring Srebrenica. Det nægtede den danske forsvarsledelse at gå med til – dels fordi, at der lå et klart folketingsmandat bag udsendelsen til Tuzla, men også fordi, at Srebrenica efter den danske forsvarsledelses mening var langt mere farlig end Tuzla. Srebrenica lå langt inde bag serbisk-kontrolleret territorium og serberne sad på højdedragene rundt om byen, så det ville være svært at forsvare enklaven. Den nordiske vægring ved at acceptere udsendelsen til Srebrenica gjorde FN's ledelse i det tidligere Jugoslavien rasende og den øverstkommanderende for FN-styrken, den franske generalløjtnant Jean Cot, skrev et meget emotionelt brev til FN's undergeneralsekretær for fredsbevarende operationer, Kofi Annan, og anklagede de nordiske lande for regulær lydighedsnægtelse og gjorde det klart, at hvis de ikke ville adlyde en ordre kunne de lige så godt blive væk. Brevet ændrede nu intet og de nordiske FN-styrker blev indsat i Tuzla-området, hvor de danske kampvogne i april 1994 med held imødegik et serbisk bagholdsangreb i den berømte *Operation Bøllebank*. Til sammenligning blev den "sikre zone" omkring Srebrenica i juli 1995 løbet over ende trods tilstedeværelsen af nederlandske FN-soldater og mindst 8.000 bosniske civilister blev massakreret. FN-indsatsen i Bosnien gav Forsvaret en langvarig afsmag for FN-operationer, som har holdt sig til i dag og det er symptomatisk, at Danmark siden 1995 kun symbolsk har bidraget med tropper til FN-operationer.

Beslutningen om at sende kampvogne til Tuzla var ikke den eneste gang Danmark i det tidligere Jugoslavien vægtede egne interesser højere end FN's højtflyvende idealer. Det gælder eksempelvis spørgsmålet om efterretningsindhentning, som i princippet var forbudt i forbindelse med FN-operationer. I praksis sendte Forsvaret i 1995 en signalopklaringsenhed til Bosnien, som kunne aflytte al radio og telefonkommunikation omkring Tuzla og som kom til at få en uvurderlig betydning. Andre lande gjorde tilsvarende ting, men gik også et skridt eller to videre. I efteråret 1995 hørte den danske FN-chef i Tuzla, oberst Per Hvidberg, underlige rygter om, at britiske specialstyrker i FN-uniformer kørte rundt på kryds og tværs i Bosnien og indsamlede efterretninger. Han kom selv til at opleve dem efter et møde med en serbisk general, der havde overrakt ham et kort over hvor de serbiske minefeller lå. De britiske specialstyrker ankom i to køretøjer, gik ud for at møde obersten og forlangte at få det famøse kort medmindre obersten ønskede at blive arresteret. Oberst Hvidberg bad de britiske soldater om at gå ad helvede til og gjorde det klart, at det ville blive over hans lig at overgive dette kort til dem. Hvidberg havde hele den danske kampvognseskadron til at bakke hans synspunkt op og de britiske specialstyrker trak sig tilbage.

I 1996 sluttede FN's indsats i Bosnien og i stedet tog en NATO-styrke over, som fik til opgave at implementere en fredsftale. I teorien var det et fremskridt, fordi FN's uklare og svingende ledelse nu blev erstattet af supermagten USA's faste hånd. I praksis var mødet med US Army en brutal opvågen for den danske Hær. En dansk bataljon blev som en del af en nordisk-polsk brigade

indordnet en amerikansk division, men indtrykket af amerikanerne var, at de ikke lyttede, at ingen andre end den kommanderende general kunne beslutte noget og at den amerikanske division gjorde som den ville – eksempelvis ved at sende amerikanske patruljer ind i det danske indsatsområde uden på forhånd at give besked. En sigende oplevelse handlede om spørgsmålet om amerikansk artilleristøtte. I 1995 var flere danske FN-soldater blevet dræbt eller såret da de kom i krydsild mellem serbiske og kroatiske styrker i Krajina i Kroatien, så Folketinget forlangte, at danske soldater fremover enten selv skulle medbringe artilleri eller som minimum være sikret artilleristøtte fra allierede. Regeringen forsikrede, at amerikanerne ville levere den nødvendige artilleristøtte til den nordisk-polske brigade, men som chefen for de danske styrker, brigadegeneral Finn Særmark-Thomsen, måtte sande var det en sandhed med modifikationer. Da han forud for udsendelsen mødtes med generalmajor William Nash, som var chef for 1. US Division, afviste denne pure at stille en amerikansk artillerienhed til rådighed for de danske soldater og han ville heller ikke høre tale om at reducere de nordisk-polske styrkers indsatsområde, som Særmark-Thomsen følte oversteg brigadens ressourcer. Derpå skete der imidlertid så noget, som generalmajoren ikke regnede med: Den daværende forsvarsminister Hans Hækkerup havde gode relationer til den amerikanske forsvarsminister, hvilket han brugte til at få udvirket, at de danske styrker fik stillet en artillerienhed til rådighed. Noget, som fik den temperamentsfulde generalmajor til at kalde den danske brigadegeneral ”son of a bitch” da han opdagede, at han var blevet omgået i kommandovejen.

En af de mest paradoksale følger af denne erfaring var, at det Forsvar efter indsatsen i Bosnien distancerede sig fra et tæt operativt samarbejde med USA. Som den danske forsvarschef fra 2002 til 2007, general Jesper Helsø, formulerede det: ”We would like to fight along side US, but never integrated.” Det står i skærende kontrast til det stadig tættere politiske parløb mellem USA og Danmark, herunder ikke mindst da Danmark i 2003 deltog i invasionen af Irak. Som den danske statsminister Anders Fogh Rasmussen forklarede det til den daværende socialdemokratiske leder Mogens Lykketoft: ”En langsigtet kalkule vil være, at det altid er i dansk interesse at give USA opbakning.” De nære bånd til USA har spillet en vigtig rolle for dansk udenrigspolitik i de seneste to årtier og det er også svært at forestille sig, at Anders Fogh Rasmussen i 2009 kunne have fået et nyt job som NATO’s generalsekretær uden de tætte bånd til USA. Omvendt må det også nøgternt konstateres, at da krisen om Muhammed-tegninger for alvor flammede op i 2006 og danske repræsentationer i Mellemøsten blev stukket i brand var den amerikanske støtte mere end længe om at dukke op. Som professor i statskundskab Nikolaj Petersen konstaterede i bogen *Vejen til Irak* af Martin Kaae og Jesper Nissen måtte Danmark i disse afgørende uger ”tigge og bede” om at få amerikansk støtte. Det er sagt før og det bør siges igen: Stater har ingen venner, kun interesser.

Til gengæld har Forsvaret haft meget succes med at samarbejde med britiske styrker. Samarbejdet fandtes allerede under den kolde krig, men fik en ny dimension da Folketinget i 1992 besluttede at oprette en international brigade. Det blev i den forbindelse også afgjort, at den nye brigade skulle underlægges en britisk division i Tyskland. Samarbejdet med briterne tog for alvor fat da Danmark deltog i besættelsen af Irak i 2003, hvor en dansk bataljon blev indordnet en britisk styrke i det sydøstlige Irak. Som general Helsø forklarer, er der to grunde til at samarbejde tæt med briterne: For det første er de lettere at få i tale end amerikanerne og for det andet er de nogenlunde lige så fattige som danskerne. Med andre ord er deres teknologiske niveau nogenlunde på niveau med hvad Forsvaret råder over.

Hvordan samarbejdet i praksis kunne fungere blev vist i maj 2007, da en dansk deling faldt i baghold i Al Hartha, som var en forstad til Basra i det sydøstlige Irak. Cirka 20 danske soldater blev

omringet inde i byen af 150 oprørere, forsøg på at komme dem til hjælp med danske styrker mislykkede og et forslag om at tilkalde et amerikansk luftangreb blev afvist fordi det kunne koste for mange civile livet. I stedet måtte en britisk enhed kæmpe sig ind i Al Hartha og hente de danske soldater ud. Angrebet lykkedes og de danske soldater blev hentet ud, selvom en af de danske soldater inden da døde af sine kvæstelser.

Det danske Forsvar er blevet meget mindre efter den kolde krig og der er flere centrale opgaver vi ikke længere kan udføre uden allieret hjælp. Danske kampvogne yder ildstøtte til britiske soldater når de kæmper mod Taliban i Afghanistan, mens danske styrker omvendt kan tilkalde amerikansk luftstøtte hvis de støder på for hård modstand på landjorden. Synspunktet her er ikke, at alliancer ikke fungerer, men at de har deres klare begrænsninger. Som det fremgår, kan Danmark også i bestemte situationer vægte egne interesser højere end loyaliteten til en international organisation eller andre allierede. Trods al tale om globalisering og trods al tale om en forsvarspolitisk arbejdsdeling indenfor NATO er militære styrker fortsat nationale kronjuveler. En dansk eller en britisk officer er fortsat først og fremmest ansvarlige overfor deres nationale regeringer. Dette bør danske politikere holde sig for øje når det danske Forsvar fremover skal indrettes og samarbejdet med allierede lande skal forøges. Men måske kan de hente trøst i den kendsgerning, at selv Napoleon til sidst blev træt af at slås mod koalitioner og frustreret udtalte, at han ville ende med at kæmpe mod koalitioner til han blev 80-årig. Så galt gik det nu ikke, for inden da led han nederlag til en britisk-tysk-nederlandsk alliance i slaget ved Waterloo i 1815.